

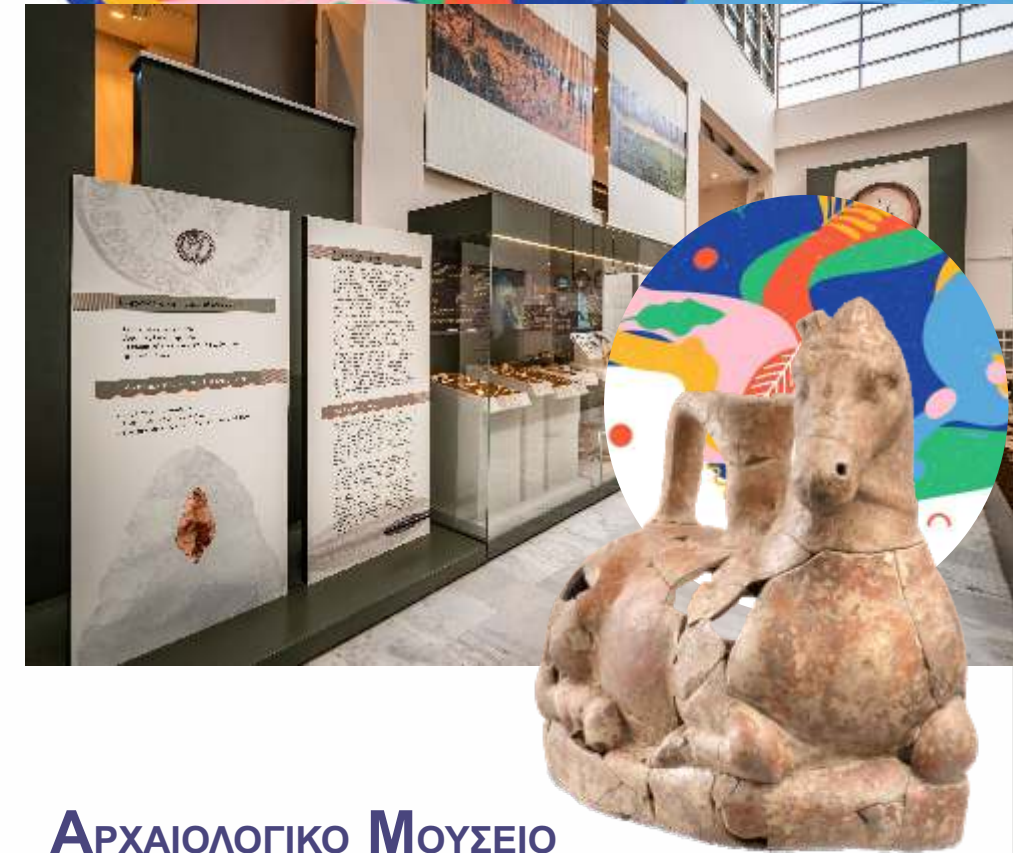
Η δύναμη των τεσσάρων

Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2022

Τέσσερις πήλινες πλαγγόνες (κούκλες) από τάφους του 5ου και 4ου αι. π.Χ. της δυτικής νεκρόπολης της Αμβρακίας, μία επιτύμβια στήλη των ρωμαϊκών αυτοκρατορικών χρόνων από την ανατολική νεκρόπολη της Νικόπολης και δύο μολύβδινα χρηστήρια ελάσματα από το ιερό της Δωδώνης αποσπάστηκαν προσωρινά από τις μόνιμες συλλογές των αρχαιολογικών μουσείων Άρτας, Νικόπολης και Ιωαννίνων για να ενταχθούν σε ομόλογες θεματικές ενότητες της μόνιμης έκθεσης του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηγουμενίτσας και να αφηγηθούν τη δική τους ιστορία.

Επιλεγμένα αντικείμενα από τη συλλογή του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηγουμενίτσας φιλοξενούνται αντίστοιχα στις αίθουσες των άλλων μουσείων που συμμετέχουν στη δράση.

Στο πλαίσιο του εορτασμού για τη Διεθνή Ημέρα Μουσείων 2022, το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας συμπράττει με τα όμορα αρχαιολογικά μουσεία της Ηπείρου (Ιωαννίνων, Άρτας και Πρέβεζας) για την οργάνωση μίας από κοινού δράσης με τίτλο «Η Δύναμη των Τεσσάρων», καλώντας το κοινό να ανακαλύψει κοινές εκφάνσεις της ιστορίας και του αρχαιολογικού πλούτου της Ηπείρου.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ
Αναζητήστε τις προθήκες με την ειδική σήμανση
για να γνωρίσετε τα εκθέματα:

Μολύβδινα χρηστήρια ελάσματα από τη Δωδώνη
Ενότητα II: Οικισμοί Ιστορικών Χρόνων - Ελέα: το πρώτο πολιτικό κέντρο

Πήλινες πλαγγόνες (κούκλες) από την Αμβρακία
Ενότητα IV: Ιδιωτικός βίος - Παιχνίδια για μικρούς και μεγάλους

Η επιτάφια στήλη του Ευάρεστου από τη Νικόπολη
Ενότητα V: Η αρχαιολογία του θανάτου - Η επίδραση της Ρώμης

ΔΙΕΘΝΗΣ ΗΜΕΡΑ ΜΟΥΣΕΙΩΝ
Η Δύναμη των Μουσείων

Κατά τις ανασκαφές στο ιερό της Δωδώνης έχουν βρεθεί πάνω από 2.500 μολύβδινα ενεπίγραφα ελάσματα, τα περισσότερα από τα οποία περιλαμβάνονται στη συλλογή του Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων. Πρόκειται για λεπτά φύλλα μολύβδου πάνω στα οποία οι προσκυνητές του αρχαιότερου ελληνικού χρηστηρίου (μαντείου) χάραζαν τις ερωτήσεις τους τις οποίες απεύθυναν στις λατρευόμενες θεότητες, τον Νάιο Δία και τη Διώνη και σπανιότερα στη Θέμιδα. Οι επιγραφές καλύπτουν μία περίοδο τεσσάρων αιώνων, από τα μέσα του 6ου έως τα μέσα του 2ου αι. π.Χ. και είναι γραμμένες σε ποικίλα αλφάβητα και διαλέκτους.

Ένας μικρός αριθμός αφορά ερωτήσεις δημόσιου περιεχομένου, ερωτήσεις δηλαδή που απευθύνουν προς τους θεούς πόλεις και κάτοικοι περιοχών (Κέρκυρα, Αμβρακία, Φοινίκη Χαονίας, Τάραντας και Ηράκλεια Κάτω Ιταλίας κ.α., με τον μεγαλύτερο αριθμό να προέρχεται από κατοίκους της Δωδώνης), ηπειρωτικά και άλλα έθνη (Χάονες, Μολοσσοί, Ατιντάνες) και πολιτικοί σχηματισμοί (Κοινά ή Συμμαχίες), με περιεχόμενο που αφορά θρησκευτικά ζητήματα, θαλάσσιες εξορμήσεις, στρατιωτικές επιχειρήσεις, κ.α.

Η συντριπτική, ωστόσο, πλειονότητα των επιγραφών περιλαμβάνει ερωτήσεις μεμονωμένων ατόμων, ανδρών και γυναικών, για ζητήματα και αγωνίες που απασχολούν διαχρονικά τους ανθρώπους και αφορούν την οικογένεια, τον γάμο και την προίκα, την απόκτηση τέκνων, τη χηρεία και την απιστία, τη διατήρηση της υγείας και τη θεραπεία κάποιας νόσου, τις επαγγελματικές δραστηριότητες, την εξασφάλιση της περιουσίας, την προσωπική ευημερία, την απελευθέρωση δούλων κ.α.

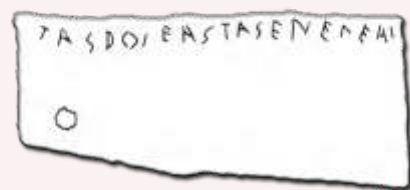
Οι προσκυνητές του μαντείου έγραφαν στη μία όψη του ελάσματος το ερώτημά τους και στη συνέχεια το δίπλωναν. Ορισμένα από τα ελάσματα είναι παλίμψηστα, έχουν δηλαδή χρησιμοποιηθεί πολλές φορές χωρίς να σβηστεί η αρχική επιγραφή. Σε ελάχιστα πινάκια, στην πίσω όψη, διατηρείται η απάντηση (υπόκριση) του θεού μέσω των ιερέων.

Από το πλήθος των χρηστήριων ελασμάτων του μαντείου της Δωδώνης, ελάχιστα αναφέρονται σε έθνη ή πόλεις της Θεσπρωτίας. Δύο ελάσματα με επιγραφές δημόσιου χαρακτήρα αναγράφουν το όνομα Ελέα. Πρόκειται άραγε για τον θεσπρωτικό οικισμό που από τα μέσα του 4ου αι. π.Χ. αναπτύχθηκε στην κοιλάδα του Κωκυτού και εξέδωσε νόμισμα με την επιγραφή ΕΛΕΑΙΩΝ; Ή μήπως την ελληνική αποικία Ελέα που ιδρύθηκε στη δυτική ακτή της Ιταλίας στο τέλος του 6ου αι. π.Χ.;

Από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού έχει υποβληθεί υποψηφιότητα για την εγγραφή του συνόλου των μολύβδινων ελασμάτων της Δωδώνης στον Κατάλογο της UNESCO «Μνήμη του Κόσμου».

[---έν] Έλέα [ι---]

τᾶς δῶρεᾶς τᾶς ἐν Ἐλέαι

Μολύβδινο χρηστήριο έλασμα από τη Δωδώνη [AM 12375 (M325)]. Στη μία πλευρά του διακρίνεται χαραγμένο το όνομα της Ελέας, που πιθανότατα ταυτίζεται με το κέντρο του θεσπρωτικού έθνους των Ελεατών.

Μολύβδινο χρηστήριο έλασμα των αρχών του 5ου αι. π.Χ. σε αλφάβητο Ἰλίδος από τη Δωδώνη [AM 11481 (M824)]. Το ερώτημα αφορά σε δωρεά στην Ελέα είτε με την έννοια της κληρονομιάς ή κληροδοτήματος είτε προσφοράς στους θεούς.

Πήλινες πλαγγόνες (κούκλες) από την Αμβρακία

Τα αντικείμενα προέρχονται από τις ανασκαφές της Εφορείας Αρχαιοτήτων Άρτας στη δυτική νεκρόπολη της αρχαίας Αμβρακίας. Βρέθηκαν μέσα σε παιδικούς τάφους όπου τοποθετούνταν για να συνοδεύσουν τους «άωρους» νεκρούς στη μεταθανάτια κατοικία τους. Ανήκουν στον τύπο του νευρόσπαστου και αποδίδουν συνήθως γυναικείες μορφές, χωρίς να απουσιάζουν και παραδείγματα ανδρικών πλαγγόνων.

Από τα πλέον διαχρονικά παιχνίδια, αγαπημένο παιχνίδι των κοριτσιών, το συναντάμε στις γραπτές πηγές με διάφορες ονομασίες: *πλαγγών*, *γλυνή*, *κόρη*, *νύμφη*, *νευρόσπαστον*. Μέχρι και τον 6ο αι. π.Χ. εξυπηρετούσε κυρίως θρησκευτικούς σκοπούς, ως σύμβολο γονιμότητας και λατρείας της γυναικείας θεότητας.

Οι πρώτες κούκλες-παιχνίδια με κινητά μέλη που μιμούσαν τις ανθρώπινες κινήσεις ονομάζονται *νευρόσπαστα* και πρωτοεμφανίζονται τον 7ο-6ο αι. π.Χ. στη Βοιωτία. Ένα σύρμα ή σπάγγος συνέδεε τον κορμό της πλαγγόνας με τα άνω και κάτω άκρα. Στις πρώιμες αυτές κούκλες, που φορούσαν κοντό χιτωνίσκο και έφεραν κάλυμμα στο κεφάλι, οι λεπτομέρειες των ρούχων δηλώνονταν με χρώμα, ενώ αργότερα, στα τέλη του 5ου αι. π.Χ., εμφανίστηκε ο τύπος της γυμνής κούκλας. Αντίγραφα επίπλων αλλά και μικρογραφίες πήλινων αγγείων, ρούχα και άλλα εξαρτήματα συμπλήρωναν το παιχνίδι.

Πέρα από παιδικούς τάφους, κούκλες έχουν βρεθεί και σε ιερά. Πιθανότατα αποτελούσαν αφιερώματα των κοριτσιών τις παραμονές του γάμου τους, σηματοδοτώντας το πέρασμα στον κόσμο των ενηλίκων.

Οι πλαγγόνες αρχικά ήταν αυτοσχέδιες και κατασκευάζονταν με πρόχειρα και φθηνά υλικά. Αργότερα εμφανίζονται εξειδικευμένα εργαστήρια και πλέον οι πρώτες αυτές χειροποίητες κούκλες αντικαθίστανται από πιο επιμελημένες, που κατασκευάζει ο κοροπλάστης με τη βοήθεια μήτρας (καλουπιού). Ανάλογα με τον τρόπο κατασκευής, τη χρονική περίοδο και την οικονομική ευμάρεια του πελάτη, χρησιμοποιήθηκαν διάφορα υλικά: κυρίως πηλός αλλά και ξύλο, οστό, για την πλειοψηφία των πελατών, πιο εκλεπτυσμένα υλικά, όπως το ελεφαντόδοντο, το κερί, το ύφασμα, ο λίθος για εύπορους πελάτες. Οι τεχνικές κατασκευής και τα ειδικά χαρακτηριστικά του παιχνιδιού, όπως τα ρούχα, η κόμμωση, ο χρωματισμός κλπ., διαφοροποιούνται ανάλογα με τη χρονική περίοδο, τη μόδα της εποχής και την επιδεξιότητα των κατασκευαστών.

α. Πήλινη πλαγγόνα-νευρόσπαστο ανδρικής μορφής, ελλίπης ως προς τα άνω άκρα, 5ος αι. π.Χ. Για την απόδοση των ρούχων έχει χρησιμοποιηθεί λευκό, ερυθρό και μελανό χρώμα (αρ. κατ. 10053)

β. Ακέραη πήλινη πλαγγόνα-νευρόσπαστο ανδρικής μορφής, β' τέταρτο 5ου αι. π.Χ. (αρ. κατ. 10809)

Η επιτάφια στήλη του Ευάρεστου από τη Νικόπολη

ΕΥΑΡΕΣΤΟΣ
ΑΓΡΙΠΠΑ
ΕΤΩΝ ΙΗ
ΧΑΙΡΕ

Ο Ευάρεστος έζησε τον 2ο αι. μ.Χ. και έφυγε από τη ζωή σε νεαρή ηλικία, μόλις 18 ετών. Η μαρμάρινη επιτάφια στήλη που σήμαινε τον τάφο του βρέθηκε στη ανατολική νεκρόπολη της Νικόπολης. Όπως φανερώνει το όνομά του, θα ήταν ένας συμπαθής και ευχάριστος νέος, ελληνικής καταγωγής. Σε τέσσερις στίχους αναγράφονται το όνομα του νεκρού, το πατρώνυμο, Αγρίππας, η ηλικία και ο ύστατος χαιρετισμός ΧΑΙΡΕ.

Οι επιτάφιας στήλες αποτελούν το σήμα των τάφων και λειτουργούν για τους ζωντανούς ως ταυτότητα του νεκρού. Στη Νικόπολη έχει βρεθεί μεγάλος αριθμός επιτάφιων στηλών. Είναι κατασκευασμένες από μάρμαρο ή ασβεστόλιθο, έχουν ορθογώνιο σχήμα και τοποθετούνται κάθετα ή οριζόντια στην κάλυψη των τάφων. Είναι λιτές και φέρουν χαραγμένα μόνο τα στοιχεία του νεκρού, συνηθέστερα στην ελληνική γλώσσα και εξαιρετικά σπάνια στη λατινική. Στις περισσότερες επιτάφιας στήλες αναγράφονται σε τρεις ή περισσότερους στίχους το όνομα του νεκρού, η ηλικία του και ο χαιρετισμός. Λίγα παραδείγματα αναφέρουν κάποιο αξίωμα του εκλιπόντος. Από τα 200 και πλέον γνωστά ονόματα των επιτάφιων επιγραφών της Νικόπολης, τα περισσότερα είναι ελληνικά. Η παρουσία δεύτερου ρωμαϊκού ονόματος δίπλα στο ελληνικό, όταν υπάρχει, φανερώνει ότι ο ελληνικής καταγωγής νεκρός ή κάποιος πρόγονός του θα είχε λάβει τη ρωμαϊκή πολιτεία (*civitas Romana*).

Αντίθετα στη Θεσπρωτία η χρήση επιτάφιων στηλών φαίνεται ότι δεν ήταν διαδεδομένη. Ελάχιστα έχουν εντοπιστεί, μεταξύ των οποίων η παρακείμενη στην έκθεση στήλη του εικοσιπεντάχρονου βοσκού Πολύνικου, γιου του Ηρακλέωνος, από το ρωμαϊκό νεκροταφείο της Μαζαρακιάς, που χρονολογείται στον 1ο-2ο αι. μ.Χ. Σε αυτήν, ωστόσο, την επιγραφή επιλέγεται αποκλειστικά η χρήση της λατινικής γλώσσας, παρόλο που τα ονόματα Πολύνικος και Ηρακλέων είναι ελληνικά, υποδηλώνοντας καταγωγή από τη Μεγάλη Ελλάδα και την ανάμιξη ελληνικού και δυτικού στοιχείου.

Μαρμάρινη επιτύμβια στήλη του Ευάρεστου από τη συλλογή του Αρχαιολογικού Μουσείου Νικόπολης, Ρωμαϊκοί αυτοκρατορικοί χρόνοι (AMN 00058)